

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie stanowiska EKES-u na temat konkretnych kluczowych kwestii poruszonych podczas negocjacji nad transatlantyckim partnerstwem handlowo-inwestycyjnym (TTIP)

(opinia z inicjatywy własnej)

(2016/C 487/05)

Sprawozdawca: **Philippe DE BUCK**

Współsprawozdawczyni: **Tanja BUZEK**

Decyzja Zgromadzenia Plenarne-go:	21/01/2016
Podstawa prawna:	Art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego Opinia z inicjatywy własnej
Sekcja odpowiedzialna:	REX
Data przyjęcia przez sekcję:	19/07/2016
Data przyjęcia na sesji plenarnej:	21/09/2016
Sesja plenarna nr:	519
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się):	213/23/17

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Rok 2016 jest krytyczny dla negocjacji dotyczących transatlantyckiego partnerstwa handlowo-inwestycyjnego (TTIP). Główni negocjatorzy UE i USA wyrazili zobowiązanie do przyspieszenia rozmów w celu osiągnięcia ambitnego i kompleksowego porozumienia politycznego, w którym wskazano ewentualne strefy zbieżności we wszystkich obszarach przed wygaśnięciem mandatu obecnej administracji USA. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) postanowił więc sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie konkretnych kluczowych kwestii TTIP.

1.2. Opinia ta nie zawiera uwag na temat ewentualnego ostatecznego porozumienia, które zostanie wypracowane w ramach negocjacji między UE a USA. Ważne jest jednak, aby ocenić, w jakim stopniu stanowisko zorganizowanego europejskiego społeczeństwa obywatelskiego, wyrażone w szczególności we wcześniejszych opiniach EKES-u, zostało uwzględnione w podanych już do wiadomości publicznej propozycjach UE. Pozwoli to na stworzenie podstaw ściślejszego partnerstwa między Komisją Europejską a europejskim społeczeństwem obywatelskim w kształtowaniu polityki handlowej UE.

1.3. Podkreślając swą instytucyjną funkcję, Komitet przedstawia następujące zalecenia.

1.4. Współpraca regulacyjna

1.4.1. Negocjacje dotyczące TTIP nadają nowe tempo ściślejszej współpracy regulacyjnej i stwarzają większe oczekiwania. W związku z tym Komitet odnotowuje z satysfakcją, że proponowany rozdział obejmuje dążenie do realizacji celów polityki publicznej oraz zachowania wysokiego poziomu ochrony w pewnych wskazanych dziedzinach. EKES z zadowoleniem przyjmuje także jednoznaczne wyjaśnienie, że funkcją i celem instytucjonalnej struktury na rzecz współpracy regulacyjnej jest udzielanie wsparcia i rad decydentom w warunkach kontroli demokratycznej oraz że struktura taka nie będzie miała uprawnień do przyjmowania aktów prawnych i nie zastąpi żadnych krajowych procedur regulacyjnych.

1.4.2. Komitet zwraca się jednak o przedstawienie bardziej precyzyjnej definicji „uciążliwych” regulacji i podkreśla, że regulacje zapewniające przestrzeganie praw konsumenta, praw pracowniczych oraz praw w dziedzinie środowiska nie mogą być same w sobie uważane za uciążliwe.

1.4.3. EKES wzywa także do dopilnowania, aby rozdział dotyczący dobrych praktyk regulacyjnych nie ograniczał praw stron do stanowienia przepisów lub wprowadzania procedur równoważnych amerykańskiej procedurze zgłaszania uwag („notice-and-comment”).

1.4.4. Dodatkowo EKES zwraca się do Komisji Europejskiej o wyjaśnienie uzgodnień dotyczących udziału przedstawicieli zainteresowanych stron, zwłaszcza partnerów społecznych i przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego.

1.5. *Bariery techniczne w handlu (TBT) oraz środki sanitarne i fitosanitarne (SPS)*

1.5.1. EKES jest zdania, że propozycje dotyczące normalizacji, przepisów technicznych, znakowania i etykietowania muszą być traktowane jako ważne żywotne interesy Unii Europejskiej. Odnotowuje ważne zapisy dotyczące przejrzystości. Wzywa jednak do:

- wzięcia pod uwagę obaw wyrażanych przez unijne organy normalizacyjne CEN/CENELEC, które dotyczą ryzyka wzajemnego uznawania norm dobrowolnych,
- bardziej szczegółowego potraktowania kwestii wymogów dotyczących znakowania i etykietowania.

1.5.2. W odniesieniu do rozdziału dotyczącego SPS EKES zauważa, że jest on oparty na Porozumieniu WTO w sprawie stosowania środków sanitarnych i fitosanitarnych, w którym uwzględniono zasadę ostrożności. EKES wzywa jednak do dalszych zapewnień, że unijne prawo żywnościowe nie zostanie zmienione, a UE utrzyma swoje ograniczenia dotyczące hormonów, stymulatorów wzrostu i organizmów zmodyfikowanych genetycznie.

1.6. *Ułatwienia celne i handlowe*

1.6.1. EKES dostrzega wagę ułatwień handlowych, zwłaszcza dla małych firm, i z zadowoleniem przyjmuje rozdział proponowany przez Komisję Europejską. Wzywa jednak do dalszego uproszczenia procedur celnych oraz do wyjaśnienia zasad odnoszących się do kar i odpowiedzialności w przypadku naruszenia przepisów prawa celnego.

1.7. *Usługi*

1.7.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje konkretne zobowiązania zaciągnięte przez UE w rozdziale dotyczącym usług i ponawia swoje wezwanie do zwiększenia dostępu do rynku na poziomie federalnym i stanowym oraz do ściślejszej współpracy regulacyjnej, mając na uwadze, że dostęp do rynku zależy także od niej, a także ponawia swój postulat zachowania usług publicznych zgodnie z TFUE. Komitet przypomina również, że usługi audiowizualne nie są częścią mandatu i dlatego nie powinny być uwzględniane w zobowiązaniach. Popiera także decyzję Komisji Europejskiej dotyczącą zawieszenia negocjacji w sprawie dostępu do rynku usług finansowych, dopóki negocjatorzy amerykańscy nie wyrażą jasno zgody na rozpoczęcie rozmów na temat współpracy regulacyjnej w celu zwiększenia poziomu ochrony i stabilności finansowej w tym sektorze. EKES wzywa także do uściślenia i uszczegółowienia brzmienia szeroko zdefiniowanego zwolnienia dotyczącego usług publicznych w celu dopilnowania, aby wszystkie usługi publiczne podlegające outsourcingowi lub finansowane przez organizacje państwowe, prywatne organizacje nastawione na zysk lub organizacje nienastawione na zysk zostały wyłączone z zakresu porozumienia.

1.8. *Handel a zrównoważony rozwój*

1.8.1. Komitet z zadowoleniem przyjmuje kompleksowy i szczegółowy zakres propozycji przedłożonej przez Komisję w dziedzinie handlu i zrównoważonego rozwoju. Przypomina jednak, że rzeczywista wartość tych przepisów zależy przede wszystkim od możliwości ich skutecznego egzekwowania. EKES wzywa do zapewnienia skutecznego mechanizmu egzekwowania i silnego mechanizmu monitorowania przez społeczeństwo obywatelskie. EKES nie jest w stanie wypowiedzieć się na temat środków egzekwowania w odniesieniu do rozdziału TTIP dotyczącego zrównoważonego rozwoju, gdyż propozycje tekstów odnoszących się do egzekwowania były opóźnione. Istotne jest, by Komisja porozumiewała się z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego i partnerami społecznymi w sprawie tych propozycji w celu zapewnienia, że zostaną one opracowane w sposób, który okaże się skuteczny w praktyce. EKES zastrzega sobie możliwość wypowiedzenia się na temat tych elementów, gdy zostaną już podane do wiadomości publicznej.

1.9. Ochrona inwestycji

1.9.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje propozycję zmierzającą do zreformowania systemu ochrony inwestycji oraz cel dotyczący ustanowienia stałego wielostronnego sądu ds. inwestycji, który zastąpiłby prywatne sądy arbitrażowe. Wciąż jednak jest zaniepokojony pewnymi istotnymi kwestiami wymienionymi w pkt 8.8, które należy rozwiązać. Zwraca się także do Komisji Europejskiej o sporządzenie oceny skutków obejmującej zarówno koszty, jak i funkcjonowanie nowego systemu sądów ds. inwestycji.

2. Wprowadzenie

2.1. Od momentu rozpoczęcia negocjacji w sprawie TTIP w czerwcu 2013 r. EKES odgrywa ważną rolę w formułowaniu stanowiska zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego UE poprzez sporządzanie opinii na temat konkretnych aspektów negocjacji nad TTIP⁽¹⁾, ochrony inwestycji i rozstrzygania sporów między inwestorem a państwem (ISDS)⁽²⁾ oraz wpływu TTIP na MŚP⁽³⁾. Jednocześnie Komisja opublikowała istotny komunikat „Handel z korzyścią dla wszystkich”⁽⁴⁾, w którym określono warunki przyszłych traktatów handlowych i inwestycyjnych. W swojej opinii⁽⁵⁾ EKES wyraził poparcie dla podejścia przedstawionego w tym komunikacie. Komitet, we współpracy z innymi instytucjami UE, stara się również zabrać głos w rzetelnej debacie ze społeczeństwem obywatelskim w sprawie TTIP poprzez szereg działań związanych z TTIP. Obejmują one organizację wysłuchań i wizyt członków EKES-u w Stanach Zjednoczonych.

2.2. EKES zauważa, że negocjacje dotyczące TTIP są prowadzone w sposób bardziej przejrzysty niż poprzednie negocjacje handlowo-inwestycyjne: są to pierwsze negocjacje, w przypadku których opublikowano mandat Rady oraz stanowiska UE i kilka propozycji tekstów. Założono grupę doradczą skupiającą ekspertów reprezentujących szeroki zakres interesów – konsumentów, związki zawodowe, przedsiębiorstwa, środowisko i zdrowie publiczne – aby zapewnić negocjatorom handlowym UE wysokiej jakości doradztwo dotyczące negocjowanych obszarów. EKES jest jednak rozczarowany, że mimo swej instytucyjnej roli nie został formalnie włączony do specjalnej grupy doradczej ds. TTIP⁽⁶⁾. Komisja Europejska stworzyła stronę internetową poświęconą TTIP, która zawiera arkusze informacyjne i przewodniki, dokumenty dotyczące stanowiska UE (określające i opisujące ogólne podejście Unii Europejskiej do danego tematu), propozycje tekstów unijnych (będące wstępnymi unijnymi propozycjami aktów prawnych dotyczących zagadnień objętych TTIP) oraz ofertę UE w zakresie dostępu do rynku usług. EKES z zadowoleniem przyjmuje propozycję Komisji Europejskiej dotyczącą utworzenia forum społeczeństwa obywatelskiego, w skład którego wchodzić będą przedstawiciele niezależnych organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w tym uczestnicy wewnętrznych grup doradczych, w celu prowadzenia dialogu na temat wdrażania i stosowania porozumienia.

2.3. Niniejsza opinia opiera się na wnioskach zawartych we wcześniejszych opiniach, wzywających do równomiernego rozłożenia korzyści płynących z TTIP na środowisko biznesu (w tym MŚP), pracowników, konsumentów i obywateli, a także do uzależnienia zawarcia porozumienia od utrzymania wysokich standardów obowiązujących w UE. Zdaniem Komitetu należy ocenić opublikowane już stanowiska UE i propozycje tekstów dla wybranej liczby rozdziałów w celu zbadania, w jakim stopniu są one zgodne z tymi warunkami, a także wskazać główne kwestie budzące zainteresowanie i obawy europejskiego społeczeństwa obywatelskiego. EKES postanowił skupić swoją analizę zwłaszcza na propozycjach dotyczących współpracy regulacyjnej, w tym dobrych praktykach regulacyjnych (propozycja podana do wiadomości publicznej 21 marca 2016 r.), barierach technicznych w handlu (TBT) oraz środkach sanitarnych i fitosanitarnych (SPS) (obie propozycje podane do wiadomości publicznej w styczniu 2015 r.), ułatwieniach celnych i handlowych (propozycja podana do wiadomości publicznej w styczniu 2015 r. i zmieniona w marcu 2016 r.), usługach (propozycja podana do wiadomości publicznej w lipcu 2015 r.), rozwoju zrównoważonym (propozycja podana do wiadomości publicznej w listopadzie 2015 r.) oraz inwestycjach (propozycja podana do wiadomości publicznej w listopadzie 2015 r.). W niniejszej opinii uwzględniono dokumenty opublikowane do dnia 14 lipca 2016 r.

⁽¹⁾ Zob. opinia EKES-u z inicjatywy własnej w sprawie: „Transatlantyckie stosunki handlowe a poglądy EKES-u na temat wzmocnionej współpracy i ewentualnej umowy o wolnym handlu UE-USA” (Dz.U. C 424 z 26.11.2014, s. 9).

⁽²⁾ Zob. opinia EKES-u z inicjatywy własnej w sprawie ochrony inwestorów i rozstrzygania sporów między inwestorem a państwem w umowach handlowych i inwestycyjnych między UE a państwami trzecimi (Dz.U. C 332 z 8.10.2015, s. 45).

⁽³⁾ Zob. opinia EKES-u z inicjatywy własnej w sprawie wpływu TTIP na MŚP (Dz.U. C 383 z 17.11.2015, s. 34).

⁽⁴⁾ Komunikat Komisji Europejskiej „Handel z korzyścią dla wszystkich: W kierunku bardziej odpowiedzialnej polityki handlowej i inwestycyjnej” (COM(2015) 497 final).

⁽⁵⁾ Zob. opinia EKES-u z inicjatywy własnej w sprawie: „Handel z korzyścią dla wszystkich – w kierunku bardziej odpowiedzialnej polityki handlowej i inwestycyjnej” (Dz.U. C 264 z 20.7.2016, s. 123).

⁽⁶⁾ Tamże.

2.4. Komisja Europejska opublikowała w dniu 14 lipca 2016 r. propozycję dotyczącą struktury instytucjonalnej porozumienia⁽⁷⁾, która przewiduje stworzenie wewnętrznych grup doradczych składających się z przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego i właściwych do doradzania stronom w sprawie stosowania porozumienia. Komitet z zadowoleniem przyjmuje fakt rozszerzenia uprawnień wewnętrznych grup doradczych na wszelkie kwestie będące przedmiotem zainteresowania w ramach porozumienia, niemniej ubolewa, że w propozycji UE nie wspomniano wyraźnie o wspólnym posiedzeniu obu wewnętrznych grup doradczych zwoływanym z ich własnej inicjatywy i że forum społeczeństwa obywatelskiego może być zwoływane jedynie przez wspólny komitet. Posiedzenia forum społeczeństwa obywatelskiego mają umożliwić członkom obu wewnętrznych grup doradczych prowadzenie prac nad wspólnymi zaleceniami dla stron.

2.5. W tym kontekście EKES głęboko ubolewa, że gdy dojdzie już do negocjacji na podstawie tekstów skonsolidowanych, osiągnięty dotychczas wysoki poziom przejrzystości zostanie poważnie zagrożony, chyba że Stany Zjednoczone zgodzą się na udostępnienie tych tekstów opinii publicznej lub przynajmniej członkom grupy doradczej UE. W związku z tym EKES wzywa Komisję do dalszego dokładania wszelkich starań, by poruszyć tę kwestię z drugą stroną.

3. Współpraca regulacyjna

3.1. Współpraca regulacyjna jest jednym z trzech filarów TTIP – pozostałe to dostęp do rynku i przepisy dotyczące rynku – na który składają się cztery elementy: aspekty horyzontalne (zawierające z jednej strony sekcję poświęconą „spójności regulacyjnej” lub „dobrym praktykom regulacyjnym” oraz, z drugiej strony, sekcję dotyczącą „współpracy regulacyjnej” między organami regulacyjnymi), bariery techniczne w handlu (TBT), bezpieczeństwo żywności oraz zdrowie zwierząt i roślin (SPS), a także załączniki sektorowe. Ta część zawiera komentarze na temat pierwszego z wymienionych elementów, a mianowicie aspektów horyzontalnych, a kolejną poruszy temat barier technicznych w handlu oraz środków sanitarnych i fitosanitarnych.

3.2. Współpracę regulacyjną określono jako jeden z podstawowych celów TTIP, ponieważ może ona odgrywać ważną rolę w ułatwianiu wymiany handlowej i inwestycji, jak również wpływać na poprawę konkurencyjności, szczególnie małych firm. Zwłaszcza małe i średnie przedsiębiorstwa oczekują pojawienia się nowych możliwości, ponieważ w przeciwieństwie do dużych firm nie posiadają środków umożliwiających łatwe manewrowanie w różnych otoczeniach regulacyjnych po obu stronach Atlantyku. Jednocześnie zwiększona zgodność systemów regulacyjnych da większym przedsiębiorstwom możliwości wykorzystania korzyści skali między Europą a USA.

3.3. Wysiłki zmierzające do współpracy regulacyjnej nie są niczym nowym⁽⁸⁾. Negocjacje dotyczące TTIP nadają nowe tempo ściślejszej współpracy regulacyjnej i stwarzają większe oczekiwania. Zdaniem EKES-u nie jest łatwo oszacować korzyści wynikające ze ściślejszej współpracy regulacyjnej, głównie dlatego, że będą one zróżnicowane w zależności od stopnia współpracy, który zostanie uzgodniony w trakcie negocjacji. W projekcie okresowego sprawozdania technicznego przygotowanego przez Komisję Europejską w sprawie oceny wpływu na zrównoważony rozwój szacuje się, że 76 % wpływu TTIP będzie wynikiem współpracy regulacyjnej, zaś 24 % całkowitego wpływu tego partnerstwa będzie związane z obniżeniem cel⁽⁹⁾.

3.4. EKES uważa jednak, że ważne jest wprowadzenie środków ochrony w celu dopilnowania, aby proces współpracy regulacyjnej nie był wykorzystywany do podważania norm socjalnych, norm pracy, norm dotyczących konsumentów i norm środowiskowych, lecz raczej do ich poprawy. W przypadku spełnienia tych warunków korzyści nie będą miały wyłącznie charakteru gospodarczego, ale mogą także ułatwić zrealizowanie stojącego przed organami regulacyjnymi zadania osiągnięcia celów polityki publicznej.

3.5. Zagwarantowanie unijnego wysokiego poziomu ochrony stanowiło zasadniczą kwestię dla EKES-u. Obecna propozycja brzmienia art. x1b rozdziału dotyczącego współpracy regulacyjnej obejmuje dążenie do realizacji celów polityki publicznej oraz zachowania wysokiego poziomu ochrony, m.in. w dziedzinie zdrowia publicznego; życia i zdrowia ludzi, zwierząt i roślin; zdrowia i bezpieczeństwa; warunków pracy; dobrostanu zwierząt; środowiska; konsumentów; ochrony socjalnej i zabezpieczenia społecznego; danych osobowych i bezpieczeństwa cybernetycznego; różnorodności kulturowej oraz stabilności finansowej.

⁽⁷⁾ See http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/july/tradoc_154802.pdf.

⁽⁸⁾ Przykładowo można tu wymienić powołaną w 2007 r. Transatlantycką Radę Gospodarczą, forum współpracy na wysokim szczeblu oraz forum współpracy regulacyjnej na wysokim szczeblu.

⁽⁹⁾ Ecorys, *Trade SIA on the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) between the EU and the USA – Draft Interim Technical Report*, s. 18 (<http://www.trade-sia.com/ttip/wp-content/uploads/sites/6/2014/02/TSIA-TTIP-draft-Interim-Technical-Report.pdf>).

3.6. EKES obawia się jednak, że na przeszkodzie temu może stanąć art. x1d, w którym wyrażono cel, jakim jest „ograniczenie niepotrzebnie uciążliwych [...] wymogów regulacyjnych”⁽¹⁰⁾. Komitet obawia się, że tego rodzaju sformułowanie może zinterpretować jako uznanie regulacji zapewniających przestrzeganie praw konsumenta, praw pracowniczych oraz praw w dziedzinie środowiska za samo w sobie uciążliwe.

3.7. EKES pragnie w związku z tym wyraźnie zadeklarować, że ochrona istniejących wysokich standardów stanowi podstawowy wymóg oraz że współpraca regulacyjna, oprócz celu, jakim jest poprawa możliwości handlowych, powinna realizować także cele w zakresie poprawy bezpieczeństwa, zdrowia oraz dobrobytu gospodarczego i społecznego ludności po obu stronach Atlantyku. W związku z tym zobowiązanie to należy bardzo jasno i dokładnie potwierdzić w ostatecznym tekście porozumienia. EKES wyraża zaniepokojenie co do propozycji UE dotyczącej dobrych praktyk regulacyjnych. Współpraca regulacyjna powinna mieć na celu poprawę dialogu między organami regulacyjnymi, a nie wpływanie na procesy prawodawcze drugiej strony. EKES zwraca się do Komisji Europejskiej, by wyjaśniła sekcję jej propozycji dotyczącą dobrych praktyk regulacyjnych.

3.8. W tym kontekście EKES uważa, że obecna propozycja rozdziału dotyczącego dobrych praktyk regulacyjnych, w którym wskazano, że strony będą zobowiązane do przeanalizowania „alternatyw nieregulacyjnych (w tym opcji rezygnacji z regulacji) [...], które pozwoliłyby zrealizować cel aktu regulacyjnego”, nie powinna być traktowana jako ograniczająca prawo stron do stanowienia przepisów. W trosce o większą pewność w tekście umowy należy wyjaśnić, że to postanowienie nie ogranicza prawa stron do stanowienia przepisów. Komitet zauważa ponadto, że art. 6 propozycji w sprawie konsultacji z zainteresowanymi stronami nie może być uważany za równoważny amerykańskiej procedurze zgłaszania uwag („notice and comment”).

3.9. W związku z tym dla EKES-u głównym celem pozostaje rozwój handlu. Ważne jest, aby negocjacje dotyczące TTIP wspierały znoszenie zbędnych barier dla handlu⁽¹¹⁾.

3.10. EKES z zadowoleniem przyjmuje fakt, że w obecnej propozycji Komisji wyraźnie wyjaśniono, że funkcją i celem struktury instytucjonalnej jest udzielanie wsparcia i rad decydomentom w warunkach demokratycznej kontroli Parlamentu Europejskiego i Rady UE⁽¹²⁾. Nie można podważać zwykłego stanowienia prawa ani dopuścić do opóźnień czy blokady regulacyjnej. EKES z zadowoleniem przyjmuje proponowany art. 1, który potwierdza prawo zarówno do stanowienia przepisów, jak i ustanawiania poziomów ochrony. Najważniejsze jednak jest to, aby propozycja określała skład i zasady postępowania różnych komitetów i grup. EKES wzywa Komisję Europejską do zapewnienia spójności i zgodności między rozdziałami dotyczącymi horyzontalnych aspektów współpracy regulacyjnej, rozdziałami dotyczącymi barier technicznych w handlu (TBT) i środków sanitarnych i fitosanitarnych (SPS) oraz załącznikami sektorowymi.

3.11. Dialog podjęty na początku procesu regulacyjnego zwiększa szansę na znalezienie rozwiązań politycznych, które uwzględniają kwestie transgraniczne, i trzeba zagwarantować jego przeprowadzenie. W propozycji Komisji należy wyraźnie wyszczególnić włączenie zainteresowanych stron w drodze przejrzystego procesu, co stanowi podstawową zasadę prawidłowego procesu regulacyjnego w Unii Europejskiej. Aby współpraca regulacyjna zaowocowała wieloaspektowymi wynikami i propozycjami dla organów regulacyjnych, należy zapewnić uporządkowane i wyważone zaangażowanie zainteresowanych stron, zwłaszcza przedsiębiorstw, konsumentów, grup interesu działających na rzecz środowiska naturalnego oraz pracowników.

3.12. W celu osiągnięcia konkretnego postępu należy przeprowadzić wstępne konsultacje dotyczące działań regulacyjnych między organami regulacyjnymi UE i USA. Oczekuje się, że dyskusje na wczesnym etapie procesu kształtowania polityki zwiększą potencjał tworzenia interoperacyjnych zasad w przyszłości i umożliwią uczestnikom rynku spełnianie wymogów obydwu systemów jednocześnie. Jednakże organy regulacyjne muszą uważać prowadzenie dialogu i udzielanie odpowiedzi na uwagi ze strony swoich partnerów lub zainteresowanych stron za coś dobrowolnego, aby uniknąć efektu wstrzemięźliwości regulacyjnej.

3.13. EKES zwraca się do Komisji Europejskiej o wyjaśnienie uzgodnień dotyczących zarówno wyżej wspomnianego dialogu, jak i udziału przedstawicieli zainteresowanych stron, zwłaszcza partnerów społecznych i przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego. Musi istnieć jasna gwarancja, że stosowne zainteresowane strony będą mogły wziąć udział w przejrzystym dialogu dzięki dobrze zdefiniowanej procedurze, która zobowiązuje do równego traktowania i pozwala uniknąć opóźnień w procesie regulacyjnym. Ze strony UE, przy określaniu stosowności i reprezentatywności zainteresowanych stron należy rozważyć rejestr służący przejrzystości.

⁽¹⁰⁾ Przedłożona przez UE zmieniona propozycja tekstu w sprawie współpracy regulacyjnej, podana do wiadomości publicznej 21 marca 2016 r., <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/154377.htm>.

⁽¹¹⁾ Sociaal-Economische Raad (SER), sprawozdanie doradcze 16/04E dotyczące TTIP (<https://www.ser.nl/~media/files/internet/talen/engels/2016/ttip.ashx>).

⁽¹²⁾ Zob. opinia francuskiej Rady Społeczno-Gospodarczej i Ekologicznej „Les enjeux de la négociation du projet de Partenariat transatlantique pour le commerce et l'investissement (PTCI)” (http://www.lecese.fr/sites/default/files/pdf/Avis/2016/2016_01_projet_partenariat_transatlantique.pdf).

4. Bariery techniczne w handlu (TBT) oraz środki sanitarne i fitosanitarne (SPS)

4.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje fakt, że porozumienie WTO w sprawie barier technicznych w handlu zostało włączone do propozycji w jego obecnej formie. Ponadto proponowany rozdział dotyczący barier technicznych w handlu odnosi się do wymogów technicznych (przepisów i norm technicznych) oraz wymogów w zakresie ocen zgodności. EKES uważa, że propozycje dotyczące normalizacji, przepisów technicznych, znakowania i etykietowania muszą być traktowane jako ważne żywotne interesy Unii Europejskiej. Istotne jest zarazem, by propozycji tych nie wykorzystywać do kwestionowania regulacji niezbędnych dla zapewnienia zdrowia i bezpieczeństwa oraz ochrony socjalnej.

4.2. EKES odnotowuje istotne postanowienia dotyczące przejrzystości oraz przypomina o obowiązku informowania WTO o podejmowanych środkach, dostarczaniu informacji drugiej stronie, umożliwieniu składania pisemnych uwag i udzielaniu na nie odpowiedzi. Zapewnia również publikację w formie rejestru wszystkich mających zastosowanie przepisów technicznych, nowych lub już istniejących, a także norm, do których odnoszą się przepisy techniczne (ze względu na fakt, że ogromna większość norm jest stosowana w przemyśle, lecz brakuje odniesienia dokonywanego przez organy regulacyjne w przepisach technicznych).

4.3. Jeśli chodzi o normalizację, EKES z zadowoleniem przyjmuje współpracę między organami normalizacyjnymi, a także zasady ograniczonej wzajemnej akceptacji. Odnotowuje jednak obawy wyrażane przez CEN/CENELEC, które dotyczą ryzyka wzajemnego uznawania norm dobrowolnych w TTIP. Zwraca się do Komisji o rozważenie propozycji unijnych organów normalizacyjnych oraz o zapewnienie ochrony interesów UE. Ważna jest choćby gwarancja, że wszystkie stosowne zainteresowane strony mogą wziąć udział w rozwijaniu nowych norm.

4.4. Systemy normalizacji USA i UE znacznie się od siebie różnią. Mowa tu w szczególności o zasadzie „jeden produkt, jedna norma akceptowana wszędzie” stanowiącej filar jednolitego rynku UE, która nie ma zastosowania w Stanach Zjednoczonych. W Europie, gdy przyjęta zostaje nowa norma, sprzeczne normy krajowe zostają wycofane; w Stanach Zjednoczonych na rynku współistnieją różne standardy, co utrudnia MŚP zorientowanie się, który z nich będzie najlepszy dla ich linii produktów. W celu zwiększenia przejrzystości i ułatwienia działalności małych firm istotne jest ustanowienie punktu informacyjnego po stronie USA, który zapewniłby wsparcie dla przedsiębiorstw unijnych zamierzających eksportować produkty na rynek amerykański. Są to często niewielkie przedsiębiorstwa z ograniczonymi zasobami, ale o wysokim poziomie specjalizacji na rynku niszowym, który jest podstawą ich konkurencyjności.

4.5. EKES ubolewa nad faktem, że kluczowe obszary, takie jak bezpieczeństwo elektryczne, kompatybilność elektromagnetyczna, maszyny i telekomunikacja, w których UE ma wyraźny żywotny interes, zostały uznane za obszary priorytetowe wymagające dalszego rozważenia. Powinny się one znaleźć wśród określonych konkretnych rezultatów dotyczących oceny zgodności w wyniku negocjacji.

4.6. Komitet ubolewa również, że w części dotyczącej znakowania i etykietowania nie określono priorytetowych obszarów przyszłych działań i nie zarezerwowano miejsca w planach dla przyszłych przeglądów wymogów dotyczących znakowania i etykietowania czy dla uwzględniania wyników negocjacji w poszczególnych sektorach.

4.7. Proponowany rozdział dotyczący SPS opiera się na porozumieniu WTO w sprawie środków sanitarnych i fitosanitarnych i przedstawia uwagi do propozycji tekstu przedłożonej przez UE do omówienia ze Stanami Zjednoczonymi w rundzie negocjacji, która miała miejsce w dniach 29 września – 3 października 2014 r., i udostępnionej do wiadomości publicznej dnia 7 stycznia 2015 r.

4.8. Porozumienie WTO w sprawie środków sanitarnych i fitosanitarnych, które obejmuje stosowanie przepisów dotyczących bezpieczeństwa żywności, zdrowia zwierząt i roślin, uwzględnia zasadę ostrożności (art. 5 ust. 7), która obecnie jest również zapisana w traktacie lizbońskim. Ta kwestia nie podlega negocjacom; w związku z tym nie może ona stanowić części porozumienia. EKES z ogromnym zadowoleniem przyjmuje zapewnienia UE, że TTIP nie zmieni istniejącego prawa żywnościowego, UE utrzyma swoje ograniczenia dotyczące hormonów i stymulatorów wzrostu w mięsie, a TTIP nie zmieni unijnych przepisów w sprawie organizmów zmodyfikowanych genetycznie.

5. Ułatwienia celne i handlowe

5.1. Ponieważ handel towarami obejmuje dużą część handlu transatlantyckiego, wszelkie wysiłki w celu poprawy procedur celnych będą miały silny wpływ na handel dwustronny, w szczególności w przypadku małych przedsiębiorstw.

5.2. EKES z zadowoleniem przyjmuje dodatkowe propozycje mające na celu uproszczenie procedur celnych, a w szczególności: utworzenie punktu kompleksowej obsługi po obu stronach Atlantyku, ulepszenie koordynacji w zakresie norm międzynarodowych, a także opracowanie programu na rzecz partnerstwa handlowego; harmonizacja i dostosowanie danych, zobowiązanie się do przeprowadzenia oceny, jakie dane powinny być dostosowane; rozszerzenie zakresu obowiązków Wspólnego Komitetu Współpracy Celnej, aby działał jako „Specjalistyczny Komitet Celny” w odniesieniu do szeregu obszarów, które mają jeszcze zostać określone, a także interpretacja indywidualna.

5.3. EKES apeluje do Komisji Europejskiej o wyjaśnienie elementów, które są szczególnie ważne dla przedsiębiorstw unijnych, a które nie są jeszcze jasne w dostępnym tekście, takich jak wartość *de minimis*, usunięcie wszystkich dodatkowych opłat oraz kwestia kar i odpowiedzialności w przypadku naruszenia przepisów prawa celnego.

6. Usługi

6.1. W swojej ofercie dotyczącej usług Unia proponuje konkretne zobowiązania w sektorach, które mają kluczowe znaczenie dla promowania konkurencyjności i wzrostu Europy (sektor cyfrowy i telekomunikacyjny), przyspieszenia integracji globalnych łańcuchów wartości (transport, usługi kurierskie, usługi biznesowe i usługi świadczone w ramach wolnych zawodów) lub które mają wpływ na kluczowe sektory gospodarki (budownictwo, handel detaliczny, energia).

6.2. EKES odnotowuje też z satysfakcją, że w propozycji UE zaprezentowano strukturę ułatwiającą ustanowienie sprawiedliwego, przejrzystego i spójnego systemu wzajemnego uznawania przez strony kwalifikacji zawodowych oraz określono ogólne warunki negocjacji umów o wzajemnym uznawaniu, które mają zasadnicze znaczenie dla zapewnienia lepszego dostępu do rynku dla unijnych usługodawców.

6.3. Komitet przypomina trzy główne aspekty związane z usługami: konieczność zwiększenia dostępu do rynku, zarówno na poziomie federalnym, jak i stanowym; uznanie, że dostęp do rynku zależy także od ściślejszej współpracy regulacyjnej; postulat, aby zachować specyfikę usług publicznych zgodnie z TFUE.

6.4. EKES podkreśla, że Komisja powinna dopilnować, aby w odniesieniu do usług TTIP wykraczał poza istniejące umowy w rodzaju GATS czy TiSA oraz aby zawierane były szczegółowe umowy w celu wyeliminowania wielu barier dyskryminacyjnych, które istnieją w USA.

6.5. EKES podkreśla szczególny problem, który Komisja powinna wziąć pod uwagę, a który dotyczy nierównomiernego dostępu do rynku: firmy amerykańskie mogą korzystać z jednolitego rynku unijnego, podczas gdy przedsiębiorstwa unijne stają w obliczu rozdrobnionego rynku amerykańskiego, gdyż duża liczba sektorów usługowych podlega regulacji na poziomie stanów. EKES zwraca uwagę na fakt, że utrzymanie przez Stany Zjednoczone obowiązku wizowego w stosunku do obywateli niektórych państw członkowskich UE, podczas gdy obywatele Stanów Zjednoczonych nie potrzebują wizy, aby udać się do krajów UE, oznacza dyskryminacyjne traktowanie obywateli UE i negatywnie wpływa na stosunki dwustronne.

6.6. EKES pragnie poczynić następujące uwagi na temat poszczególnych sektorów:

- usługi audiowizualne nie są częścią mandatu i dlatego nie powinny być uwzględniane w żadnych zobowiązaniach,
- dostęp do rynku usług finansowych powinien zostać zawieszony do momentu, w którym negocjatorzy amerykańscy nie wyrażą jasno zgody na rozpoczęcie rozmów na temat współpracy regulacyjnej; celem tego rodzaju współpracy regulacyjnej powinno być podnoszenie poziomów ochrony i stabilności finansowej,
- usługi publiczne powinny podlegać pełnej ochronie, ponieważ zapewniają istniejące wysokie standardy w zakresie świadczenia podstawowych i wrażliwych usług na rzecz obywateli. W tym celu należy wprowadzić jasne i szeroko zdefiniowane zwolnienia.

6.7. W odniesieniu do usług publicznych w opinii EKES-u w sprawie: „Handel z korzyścią dla wszystkich” wskazano, że ochrona usług publicznych w umowach handlowych „może być zapewniona w najlepszy sposób z wykorzystaniem listy pozytywnej w odniesieniu do zarówno do dostępu do rynku, jak i traktowania narodowego”. W aktualnej ofercie UE w sprawie usług w TTIP przyjęto jednak bezprecedensowe „hybrydowe” podejście do wymieniaania usług, które może pozostawiać znaczny margines niepewności.

6.8. W załączniku III w sprawie dostępu do rynku zawarto listę pozytywną, której brzmienie jest identyczne z brzmieniem unijnej listy zobowiązań w ramach GATS, gdzie „usługi użyteczności publicznej istnieją w sektorach takich jak usługi doradztwa naukowego i technicznego, usługi związane z badaniami i rozwojem w kwestii nauk społecznych i humanistycznych, usługi badawcze i analizy technicznej, usługi związane ze środowiskiem naturalnym, usługi zdrowotne, usługi transportowe i usługi pomocnicze dla wszystkich środków transportu. Wyłączne prawa do takich usług są często przyznawane prywatnym podmiotom gospodarczym, na przykład podmiotom gospodarczym, które otrzymały koncesje od władz publicznych, podlegającym szczególnym zobowiązaniom co do świadczenia usług. Mając na uwadze, że usługi użyteczności publicznej często istnieją również na poziomie podcentralnym, szczegółowa i wyczerpująca lista dla poszczególnych sektorów nie stanowi praktycznego rozwiązania”⁽¹³⁾. Niemniej klauzula użyteczności publicznej pozwalająca na utrzymanie struktur monopolistycznych ma pewne braki; jednym z nich jest fakt, że jej zakres nie obejmuje ograniczeń, takich jak testy potrzeb ekonomicznych czy kwoty. EKES pragnie podkreślić, że zwolnienie dotyczące usług użyteczności publicznej musi mieć zastosowanie do wszystkich sposobów świadczenia usług.

6.9. EKES wzywa do uściślenia i uszczegółowienia brzmienia zawartego w załączniku III zwolnienia dla usług użyteczności publicznej w celu dopilnowania, by wszystkie usługi publiczne podlegające outsourcingowi lub finansowane przez organizacje państwowe, prywatne organizacje nastawione na zysk oraz organizacje nienastawione na zysk zostały wyłączone z zakresu porozumienia.

6.10. Wprawdzie klauzula zawieszająca i zapadkowa nie mają zastosowania do załącznika II, jednak EKES obawia się, że negocjacje mogą doprowadzić do przeniesienia ujętych obecnie w tym załączniku zastrzeżeń UE do załącznika I, co uniemożliwi wycofanie się z liberalizacji. W tym kontekście EKES popiera następujące stwierdzenie zawarte w sprawozdaniu doradczym niderlandzkiej Rady Społeczno-Gospodarczej: „Rządy muszą zachować swobodę uznania niektórych usług – według własnych preferencji – za usługi »użyteczności publicznej«”⁽¹⁴⁾.

6.11. EKES obawia się ponadto, że rządowe uregulowanie jakichkolwiek usług niewymienionych w sposób wystarczający w załączniku I i załączniku II będzie mogło zostać potencjalnie zakwestionowane przez rząd USA bądź w ramach między państwowych procedur rozwiązywania sporów dotyczących naruszeń zobowiązań w zakresie traktowania narodowego lub klauzuli największego uprzywilejowania, bądź w ramach systemu sądów ds. inwestycji.

6.12. Komitet ubolewa, że w porównaniu z innymi rozdziałami dostęp do rynku usług został zaniedbany i wzywa Komisję do wzmocnienia wysiłków w celu usunięcia istniejących barier w dostępie do rynku w USA. Stany Zjednoczone nadal stosują całkowity zakaz w odniesieniu do żeglugi. Istnieją ograniczenia udziału kapitału zagranicznego, jak np. 25 % w transporcie lotniczym i 20 % w telekomunikacji, a także znaczące bariery graniczne w sektorze telekomunikacyjnym i technologii satelitarnych. Istnieje bardzo długa lista z wymogami w zakresie obywatelstwa, np. w bankowości, ubezpieczeniach i rachunkowości. Wymóg stałego pobytu obowiązuje w przypadku usług prawnych, rachunkowych, inżynierskich i ubezpieczeniowych. Wymóg obecności w danym miejscu istnieje na przykład dla branży prawnej, rachunkowości i ubezpieczeń, a w przypadku ubezpieczeń dochodzi również wymóg formy prawnej itd.

7. Zrównoważony rozwój

7.1. TTIP oferuje stronom możliwość wspierania zrównoważonego rozwoju poprzez handel, a także wyjście poza jakąkolwiek inną umowę handlową zawartą przez którąkolwiek ze stron w odniesieniu do celów zrównoważonego rozwoju. W swoich opiniach REX/390 i REX/449⁽¹⁵⁾ Komitet wezwał do włączenia rzetelnego rozdziału dotyczącego handlu i zrównoważonego rozwoju, definiując go jako istotny element umowy, i w związku z tym z zadowoleniem przyjmuje kompleksowy i szczegółowy zakres propozycji przedłożonej przez Komisję. Jest jednak przekonany, że rzeczywista wartość tych przepisów zależy przede wszystkim od możliwości ich ostatecznego i skutecznego egzekwowania.

7.2. W opinii REX/390 wskazano, że zasadniczym składnikiem umowy musi być stabilny wspólny mechanizm monitorowania przez społeczeństwo obywatelskie. W związku z tym EKES w pełni popiera oświadczenie komisarz Malmström, która wskazała, że skuteczne mechanizmy egzekwowania są niezbędne w ramach rozdziału dotyczącego zrównoważonego rozwoju⁽¹⁶⁾. EKES w równym stopniu popiera zalecenia sformułowane w sprawozdaniu doradczym niderlandzkiej Rady Społeczno-Gospodarczej oraz francuskiej Rady Gospodarczo-Społecznej w sprawie „możliwości nakładania na strony w razie potrzeby skutecznych sankcji”⁽¹⁷⁾.

⁽¹³⁾ Oferta Unii Europejskiej w dziedzinie usług i inwestycji (http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/july/tradoc_153670.pdf).

⁽¹⁴⁾ Zob. przypis 11.

⁽¹⁵⁾ Zob. przypis 5.

⁽¹⁶⁾ Oświadczenie komisarz Malmström, 17 listopada 2015 r. (http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/november/tradoc_153968.pdf).

⁽¹⁷⁾ Zob. przypis 12 i 11.

7.3. EKES wyraża uznanie dla dużego zaangażowania Komisji Europejskiej na rzecz wysokich norm pracy i ochrony środowiska. Z zadowoleniem przyjmuje fakt, że prawo do stanowienia przepisów i ustanawiania wysokich poziomów ochrony zostało potwierdzone w preambule porozumienia oraz w osobnym artykule w rozdziale o zrównoważonym rozwoju.

7.4. Komitet wezwał do potwierdzenia zobowiązania stron do skutecznego wdrażania i egzekwowania ich prawa pracy oraz ich obowiązków wynikających z członkostwa w Międzynarodowej Organizacji Pracy. W związku z powyższym EKES z zadowoleniem przyjmuje uwzględnienie wiążących przepisów dotyczących ochrony podstawowych norm pracy, takich jak wolność zrzeszania się i prawo do negocjacji zbiorowych przez tworzenie związków zawodowych i przystępowanie do nich, zniesienie pracy przymusowej lub obowiązkowej, skuteczne zniesienie pracy dzieci oraz równość i brak dyskryminacji w zakresie zatrudnienia i wykonywania zawodu. Ponadto EKES z zadowoleniem przyjmuje dodatkowe włączenie zobowiązania stron na rzecz zapewnienia godziwych warunków pracy oraz bezpieczeństwa i higieny pracy. Aby te postanowienia dotyczące zrównoważonego rozwoju były wiążące, należy przyjąć „trzystopniowe podejście” obejmujące konsultacje rządowe, wewnętrzne grupy doradcze i panele ekspertów z udziałem MOP oraz uwzględniające zawarte w porozumieniu postanowienie o rozstrzygnięciu sporów.

7.5. W odniesieniu do aspektów środowiskowych, włączenie postanowień w sprawie handlu wraz z gospodarowaniem odpadami i odpadami chemicznymi w sposób przyjazny dla środowiska stanowi odpowiedź na obawy społeczeństwa obywatelskiego. W związku z powyższym EKES popiera zawarcie w umowie zapisów mających na celu zapobieganie negatywnemu wpływowi chemikaliów i odpadów na zdrowie ludzkie i środowisko lub zmniejszenia go do minimum. EKES z zadowoleniem przyjmuje również zobowiązanie stron do prowadzenia zrównoważonej gospodarki leśnej oraz wzajemne uznanie znacznego negatywnego wpływu nielegalnych, nieudokumentowanych i nieuregulowanych połowów.

7.6. Z zadowoleniem należy przyjąć zapis dotyczący współpracy między stronami w zakresie handlowych aspektów polityki rynku pracy i ochrony środowiska. EKES popiera uznanie znaczenia współpracy dla promowania godnej pracy w globalnych łańcuchach dostaw oraz przygotowania strategii i polityk mających na celu zwiększenie wkładu handlu w efektywne gospodarowanie zasobami, gospodarkę ekologiczną i gospodarkę o obiegu zamkniętym⁽¹⁸⁾.

7.7. Komitet wspiera cel, jakim jest ochrona praw pracowniczych i środowiska poprzez kodeks postępowania, znormalizowane systemy, oznakowanie, certyfikację, kontrolę i inne powiązane strategie korporacyjne.

7.8. Odpowiedzialne prowadzenie działalności gospodarczej, jak w przypadku społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, może jeszcze bardziej wzmocnić cele zrównoważonego rozwoju. EKES popiera włączenie do rozdziału o zrównoważonym rozwoju wyraźnych odniesień do wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych, inicjatywy ONZ *Global Compact*, ISO 26000, wydanej przez MOP trójstronnej deklaracji zasad dotyczących przedsiębiorstw wielonarodowych i polityki społecznej (deklaracja MNE) oraz wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka.

7.9. Komitet zauważa, że propozycja tekstu przedłożona przez UE nie obejmuje elementów związanych z rozstrzygnięciem sporów, które zostaną opracowane na późniejszym etapie, a także zastrzega sobie możliwość odniesienia się do tych elementów, gdy zostaną już podane do wiadomości publicznej.

7.10. EKES popiera mechanizm egzekwowania opierający się na dialogu społecznym z myślą o wspieraniu wdrażania zobowiązania stron do propagowania handlu międzynarodowego w sposób przyczyniający się do realizacji celu zrównoważonego rozwoju. EKES z zadowoleniem przyjmuje propozycje Komisji dotyczące ustanowienia wewnętrznych grup doradczych obejmujących zrównoważoną reprezentację grup społeczeństwa obywatelskiego, reprezentujących w wyważonym stopniu przedsiębiorstwa, pracowników, konsumentów oraz podmioty z obszaru środowiska i zdrowia publicznego, i mogących przedstawiać opinie lub zalecenia dotyczące wdrażania TTIP⁽¹⁹⁾. Doświadczenie zdobyte w związku z obowiązującymi umowami pokazuje, że w celu zapewnienia skuteczności takich mechanizmów monitorowania ważne jest, aby zalecenia wydane przez organy nadzoru były następnie objęte dochodzeniem instytucji UE oraz połączone z procesem egzekwowania.

8. Inwestycje

8.1. EKES zauważa, że Komisja przedstawiła propozycję w sprawie systemu sądów ds. inwestycji, wprowadzającą reformę proceduralną, która ustanawia nowy system mający zastąpić ISDS. Tekst składa się z dwóch części: właściwych przepisów o ochronie inwestycji i opisu funkcjonowania systemu, który rozstrzyga spory między inwestorami a państwami. Obejmuje także rozdział wprowadzający, który zawiera definicje specjalistycznych pojęć dotyczących ochrony inwestycji.

⁽¹⁸⁾ Opinia EKES-u z inicjatywy własnej w sprawie *godnej pracy w światowych łańcuchach dostaw* (Dz.U. C 303 z 19.8.2016, s. 17).

⁽¹⁹⁾ Zob. przypis 7.

8.2. Zgodnie z postulatem zawartym w opinii REX/390 uwzględniono bardziej szczegółowe definicje „prawa do stanowienia przepisów”, „wyłączenia pośredniego” i „sprawiedliwego i równego traktowania”. Są to warunki, które muszą zostać spełnione w celu uregulowania procedury rozstrzygania sporów między państwem a inwestorem. Te objaśnienia zostały poczynione z myślą o prawie strony do przedłożenia w kontekście uregulowań interesu publicznego nad ochronę inwestora.

8.3. EKES podkreśla, że zawarte w porozumieniu definicje, zwłaszcza prawa do stanowienia przepisów, powinny być jasne i powinny gwarantować państwu prawo utrzymywania i wprowadzania wysokich standardów, zwłaszcza w odniesieniu do ochrony socjalnej, ochrony środowiska i ochrony konsumenta, a przy tym zapewniać odpowiednią i uzasadnioną ochronę inwestorów przed protekcjonizmem i dyskryminacją. Komitet z zadowoleniem przyjmuje uwzględnienie, obok preambuły, osobnego artykułu w treści porozumienia. W przypadku prawa do wydawania przepisów w dziedzinie ochrony socjalnej powinno się wyraźnie wspomnieć o układach zbiorowych, w tym o trójstronnych układach zbiorowych i/lub porozumieniach ogólnych (*erga omnes*), aby nie mogły one być interpretowane jako naruszenie uzasadnionych oczekiwań inwestora. Warunki pracy i wynagrodzenia ustalone w kontekście układów zbiorowych nie mogą być uznawane za bariery pozataryfowe.

8.4. EKES przyznaje jednak, że najbardziej istotne zmiany dotyczą proceduralnych aspektów rozstrzygania sporów. System arbitrażowy został przekształcony w system sądowiczy z trybunałem, w którym arbitrzy ad hoc powoływani przez strony sporu zostają zastąpieni przez sędziów ze stałej listy, którzy zostaną wyznaczeni przez strony umowy. Zmiany te czynią system bardziej zinstytucjonalizowanym. EKES wzywa strony do zapewnienia pełnej funkcjonalności systemu sądów inwestycyjnych zaraz po ratyfikacji traktatu. Sędziowie powinni mieć legitymację demokratyczną i być powoływani w sposób pozwalający wyeliminować ryzyko upolitycznionego systemu sądowego oraz ryzyko konfliktu interesów.

8.5. EKES z zadowoleniem podkreśla wprowadzenie surowego kodeksu postępowania w celu zapewnienia bezstronności i zapobiegania konfliktom interesów. Utworzony zostaje również „sąd apelacyjny”, którego zadaniem będzie ocena orzeczeń sądu, co jest odpowiedzią na uzasadnioną krytykę dotyczącą systemu ISDS. Ponadto zapewniono przejrzystość z uwagi na zastosowanie do sporów przepisów UNCITRAL.

8.6. EKES wprawdzie z zadowoleniem przyjmuje usprawnienia wprowadzone w celu zreformowania systemu, jednak wciąż jest zaniepokojony pewnymi istotnymi kwestiami, które należy rozwiązać.

8.7. Przyznaje też, że nadal istnieją zróżnicowane obawy dotyczące wdrażania nowego systemu w zależności od zainteresowanych stron. EKES zwraca się do Komisji o dalsze rozważenie tych obaw w ramach jej ciągłych wysiłków zmierzających do usprawnienia systemu rozwiązywania sporów inwestycyjnych.

8.8. Niektóre z tych obaw można podsumować w sposób następujący:

- potrzeba osiągnięcia właściwej równowagi między uzasadnioną polityką publiczną a standardami ochrony inwestycji w odniesieniu do „sprawiedliwego i równego traktowania” i „ochrony przed wyłączeniem pośrednim”, w oparciu o jasne definicje, które minimalizowałyby ryzyko szerokiej interpretacji,
- bardzo ograniczona lista uzasadnionych celów polityki, takich jak ochrona zdrowia publicznego, bezpieczeństwa, środowiska lub moralności publicznej, ochrona socjalna lub ochrona konsumenta bądź promocja i ochrona różnorodności kulturowej, które są powiązane z prawem do stanowienia przepisów,
- brak wyraźnego wyłączenia przepisów dotyczących organizacji lub świadczenia usług publicznych,
- całkowite wykluczenie utraconych zysków przy wyliczaniu odszkodowania za poczynione inwestycje,
- stosowanie zasady, zgodnie z którą strona przegrywająca spór ponosi koszty postępowania, może uniemożliwić przedsiębiorstwu, a w szczególności MŚP, korzystanie z systemu,
- potrzeba wprowadzenia odniesień do obowiązków inwestora określonych w deklaracji MOP w sprawie przedsiębiorstw wielonarodowych, wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka oraz wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych,

- pewnego rodzaju brak jasności dotyczący sposobu uznawania i wykonywania orzeczeń przez sądy krajowe oraz związku z Konwencją o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych lub odpowiednimi zasadami ICSID; kwestia ta powinna zostać jasno określona, ponieważ inwestorzy już w obecnym systemie mają do czynienia z problemami w zakresie egzekwowania przepisów,
- potrzeba przeprowadzenia dokładnej analizy zgodności systemu sądów ds. inwestycji z ramami prawnymi UE,
- brak rzeczywistej niezależności sędziów, ponieważ w nowej propozycji mogą oni nadal w niektórych przypadkach pracować jako prawnicy firmowi,
- potrzeba rozważenia sformułowanego w okresowym sprawozdaniu technicznym w sprawie TTIP dotyczącym oceny wpływu na zrównoważony rozwój zalecenia odnoszącego się do wykluczenia możliwości kwestionowania usług publicznych w ramach systemu sądów ds. inwestycji ⁽²⁰⁾.

EKES wzywa Komisję do zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego i europejskiej społeczności prawnej w celu zajęcia się tymi obawami.

8.9. Ponadto niektóre zainteresowane strony kwestionują potrzebę funkcjonowania odrębnego systemu arbitrażu inwestycyjnego w należycie funkcjonujących i wysoko rozwiniętych krajowych systemach prawnych ⁽²¹⁾.

8.10. Podsumowując, EKES uważa, że zaprezentowana przez Komisję Europejską propozycja dotycząca systemu sądów ds. inwestycji stanowi krok w dobrym kierunku, jednak system ten musi zostać usprawniony w wielu obszarach, tak aby możliwe było jego funkcjonowanie jako niezależnego międzynarodowego organu sądowego. Komitet ubolewa, że propozycja dotycząca tego systemu została złożona bez przeprowadzenia pełnego i należytego procesu konsultacji oraz przed wykonaniem oceny skutków obejmującej zarówno koszty systemu, jak i jego funkcjonowanie. Wzywa Komisję do przygotowania takiej oceny skutków.

Bruksela, dnia 21 września 2016 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Georges DASSIS

⁽²⁰⁾ Ecorys, *Trade SIA on the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) between the EU and the USA – Draft Interim Technical Report*, s. 144 (<http://www.trade-sia.com/ttip/wp-content/uploads/sites/6/2014/02/TSIA-TTIP-draft-Interim-Technical-Report.pdf>).

⁽²¹⁾ Np. stanowisko ETUC w sprawie propozycji Komisji dotyczącej systemu sądów ds. inwestycji w TTIP i CETA (<https://www.etuc.org/documents/etuc-position-commissions-proposal-investment-court-system-ttip-and-ceta#.V2xn19KNhHg>).